

JAHON MOLIYA BOZORIDAN REAL SEKTOR KORXONALARIGA INVESTITSIYA JALB QILISH ISTIQBOLLARI

X.Shaymatova

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali Biznesni boshqarish ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

U.Yo'ldoshev

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali Biznesni boshqarish ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

O.N.Xaitov

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali assistenti

Annotatsiya:

Ushbu maqolada bugungi kunda mamlakat iqtisodiyotini yanada rivojlantirishda moliya bozorida jalb qilinayotgan investitsiyalarning xissasi juda yo'qori ekanligi barchamizga sir emas. Buni biz rivojlangan davrlar tajribasidan ham ko'rishimiz mumkin. Rivojlangan mamlakatlarning iqtisodiy taraqqiyotida va bugungi darajaga erishishlarida moliya bozori shak-shubhasiz muhim ahamiyat kasb etgan. Bunda real sektorni moliyaviy ta'minlash, bo'sh pul mablag'larini ishlab chiqarishga yo'naltirish, yangi sohalarni o'zlashtirish, davlat byudjeti defitsitini noinflyatsion yo'llar bilan mablag' jalb qilish orqali qoplash, aholi daromadlarini moliyaviy aktivlar orqali oshirish kabilar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan bir qatorda ta'kidlashimiz mumkinki, jahon iqtisodiyotidagi bugungi global o'zgarishlar va rivojlanishlar investitsiyalardan samarali foydalanish natijasi bo'lib, bu o'z navbatida, davlatlar o'rtasidagi xalqaro iqtisodiy munosabatlarning yuksalishi xalqaro kapital harakatining yo'nalishlari va faollashuviga muvofiq yuzaga kelmoqda.

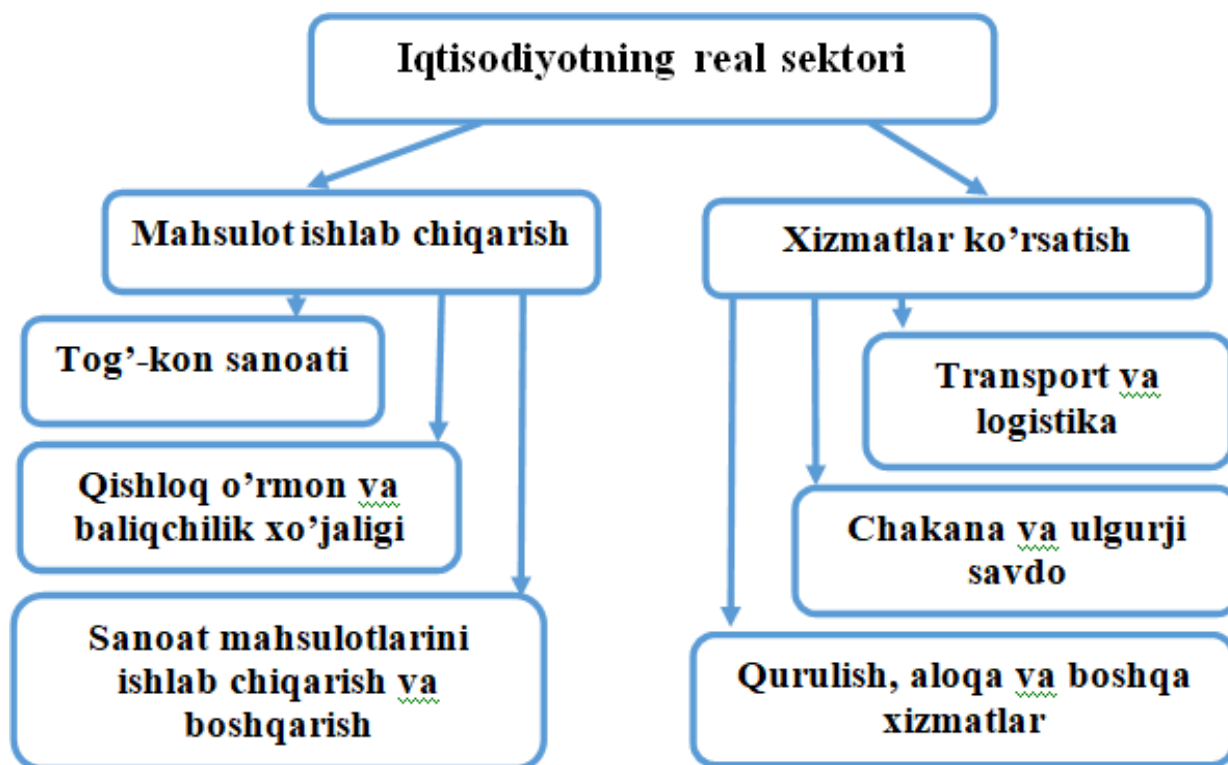
Kalit so'zlar: Xalqaro moliya bozori, portfel, fond birjalari, innovatsiya, innovatsiya faoliyati, qimmatli qog'ozlar, tashkiliy boshqarish, ijtimoiy sohalar, milliy iqtisodiyot, xo'jalik subyektlari, kapital, fond bozori, investitsiyalar, aholining shaxsiy jamg'armalari.

Bugungi kunda mamlakat iqtisodiyotini yanada rivojlantirishda moliya bozorida jalb qilinayotgan investitsiyalarning xissasi juda yo'qori ekanligi barchamizga sir emas. Buni biz rivojlangan davrlar tajribasidan ham ko'rishimiz mumkin. Rivojlangan mamlakatlarning iqtisodiy taraqqiyotida va bugungi darajaga erishishlarida moliya bozori shak-shubhasiz muhim ahamiyat kasb etgan. Bunda real sektorni moliyaviy ta'minlash, bo'sh pul mablag'larini ishlab chiqarishga yo'naltirish, yangi sohalarni o'zlashtirish, davlat byudjeti defitsitini noinflyatsion yo'llar bilan mablag' jalb qilish orqali qoplash, aholi daromadlarini moliyaviy aktivlar orqali oshirish kabilar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan bir qatorda ta'kidlashimiz mumkinki, jahon

iqtisodiyotidagi bugungi global o'zgarishlar va rivojlanishlar investitsiyalardan samarali foydalanish natijasi bo'lib, bu o'z navbatida, davlatlar o'rtasidagi xalqaro iqtisodiy munosabatlarning yuksalishi xalqaro kapital harakatining yo'nalishlari va faollashuviga muvofiq yuzaga kelmoqda. Xalqaro kapital harakati, nafaqat, alohida davlatlar iqtisodiyoti, balki, u joylashgan mintaqa iqtisodiyoti, shuningdek, jahon iqtisodiyotining bugungi rivoji va istiqboli uchun muhim ahamiyat kasb etuvchi omil hisoblanadi.

Xorijiy davlatlar tajribalarini o'rgangan holda mamlakatimizda ham so'nggi yillarda real sektorga investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini rivojlantirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Ammo, aksiyadorlik jamiyatlarida davlat ulushining yuqoriligi, aksiya bozorining likvidligi past darajadali, erkin muomalada aksiyalar deyarli mavjud emasligi, korporativ boshqaruvning past darajadali kabibir qancha muammolar aksiyadorlik jamiyatlarini korporativ qimmatli qog'ozlar vositasida moliyalashtirish holatiga salbiy ta'sir etmoqda.

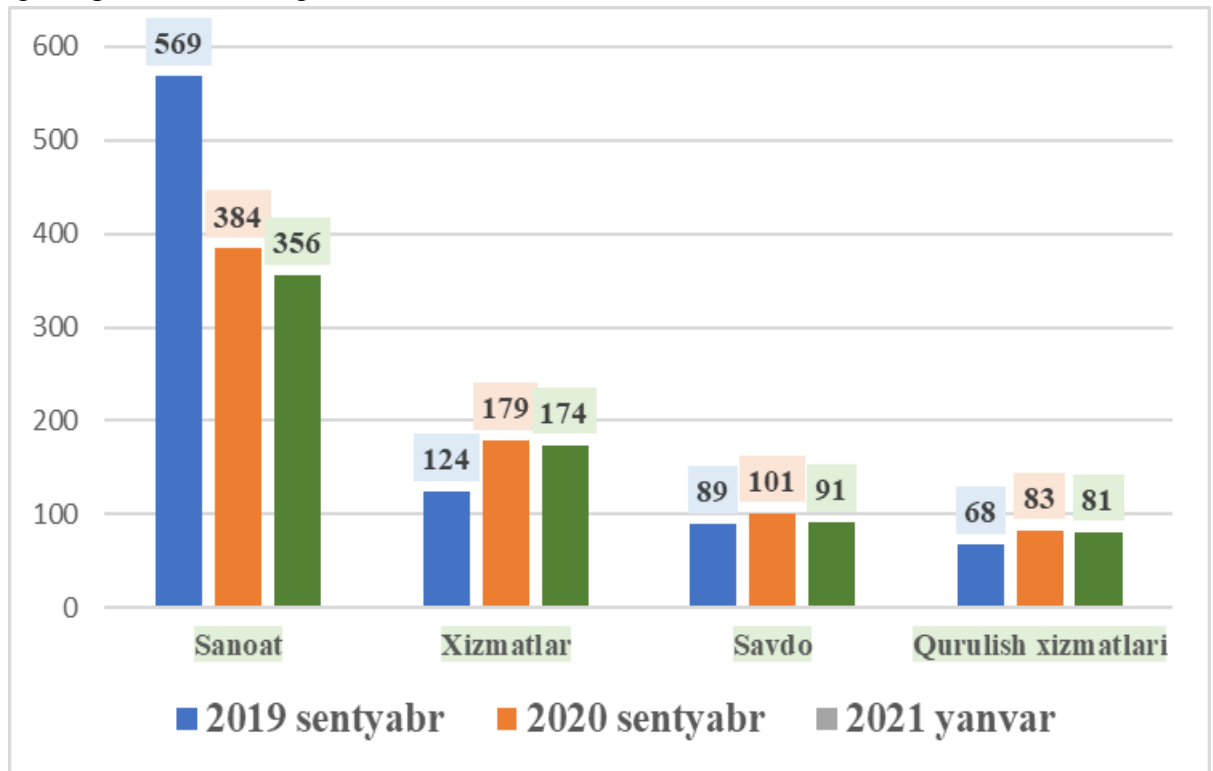
Jumladan, yoqilg'i-energetika, neft-gaz, kimyo, transport va bank sohalarida davlat ishtiroki yuqori darajada saqlanib qolayotgani ularni bozor mexanizmlari asosida rivojlantirish, investitsiyalar jalb etishga to'sqinlik qilmoqda". Bizga ma'lumki, iqtisodiyotning real sektori ulgurji va chakana savdo, energetika, iste'mol tovarlari ishlab chiqarish, sanoat ishlab-chiqarish, transport va logistika, neft va gaz tarmog'i, metallurgiya, tibbiyot va farmatsevtika, tog'-kon sanoati, telekommunikatsiya va informatsion texnologiyalar, turizm va mehmonxona biznesi, qishloq xo'jaligi singari yirik tarmoqlarni o'z ichiga oladi.

1-rasm. Iqtisodiyot real sektorining tarkibi⁸⁶

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan iqtisodiyot real sektori korxonalarining iqtisodiy holati va istiqboldagi kutilmalarini o'rganish yuzasidan o'tkazilgan o'rganishlar natijasiga ko'ra 2021-yilning yanvar oyi uchun korxonalar vatashkilotlarning tarmoqlar bo'yicha soni 702 ta bo'lib, ularning 356 tasi (50,7foizi) sanoat sohasida, 174 tasi (24,8 foizi) xizmatlar sohasida, 81 tasi

(11,5 foizi) savdo sohasida hamda 91 tasi (13 foizi) qurilish ishlari sohasida faoliyat yuritadi. Quyidagi rasmda 2019 - 2021 yillar davomida iqtisodiyot tarmoqlarida faol bo'lgan korxonalar sonidagi o'zgarishlar keltirilgan (1.1-rasm).

1-rasm. Korxonalar va tashkilotlarning tarmoqlar bo'yicha taqsimlanishi⁸⁷

Yuqoridagi 1-rasm ma'lumotlaridan kuzatishimiz mumkinki so'nggi ikki yil davomida faqatgina sanoat korxonalar sonida kamayishtendensiyasiga ega bo'lgan. 2021-yilga kelib 2019-yilning sentabr holatiga nisbatan korxonalar sonidasanoat tarmog'i 37,4 % ga kamaygan. Korxonalar soni xizmatlar sohasida 40,3%,savdo sohasida 2,2 %, qurilish xizmatlari sohasida 19,1 % ga ko'payganliginiko'rish mumkin. Umumiy sonda 2019 yil sentyabr holatiga nisbatan 2021 yil yanvar holatiga korxonalar soni 148 taga yoki 17,4 % ga kamaygan. Xizmatlar,savdo, qurilish tarmoqlaridagi faoliyat yuritayotgan korxonalar sonining ko'payishiga 2020 yil boshidan davom etib kelayotgan pandemiya holatini sababqilib ko'rsatish mumkin. Shu davr ichida xizmat ko'rsatish va savdo sohalariga talab sezilarli ravishda oshdi.

Iqtisodiyotning real sektorlari faoliyati natijasida mamlakatning yalpi ichki mahsuloti shakllanishi hamda real sektor korxonalarini xalqaro moliya bozorlari orqali investitsiya jalb qilish orqali rivojlantirish mamlakatimiz iqtisodiyotini yanada rivojlanishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 13-apreldagi "Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6207-son Farmoni.Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.04.2022 y., 06/22/113/0330-son.
2. Qudratov Sh.G'. O'zbekiston Respublikasi fond bozori va uning rivojlanishiga ta'sir qilayotgan asosiy muammolar. Mejdunarodniy nauchniy jurnal № 2 (100), chast 2 «Nauchniy impuls» sentyabr, 2022. S. 688.
3. Sulonov Sh.N. O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirish yo'llari.Iqtisodiyot va ta'lim

/ 2022-yil 5-son.

4. Nurmuhamedov A.A. Nurmuhamedova B.I. Fond bozori rivojlanishining o‘ziga xos xususiyatlari va iqtisodiy o‘rish bilan bog‘liqligi. "Skienke and Edukation" Skientifik Journal. / ISSN 2181-0842 March 2023 / Volume 4 Issue 3